

هیدروسفالی:

افزایش مایع داخل مغزی را اصطلاحاً «هیدروسفالی» می‌نامند. این مایع را مایع مغزی-نخاعی می‌نامند که شبیه مایع لنف در سایر نقاط بدن است و بخ‌عنوان یک سپر حفاظتی برای مغز عمل می‌کند. اگر گردش این مایع، به دلایلی دچار وقفه شود، یا اگر به مقدار زیادی تولید شود، یا جذب این مایع کاهش یابد، تجمع مایع رخ می‌دهد که باعث افزایش فشار درون مغز می‌گردد و در نتیجه بر بافت مغز فشار آورده و ضخامت آن نازک می‌شود. فشار بر روی مغز می‌تواند به مغز نیز آسیب برساند.

در شیرخواران و کودکان کم‌سن‌تر استخوان‌های جمجمه برای آنکه با مایع اضافی سازگاری پیدا کنند، نازک می‌شوند.

تشخیص هیدروسفالی قبل از تولد با سونوگرافی امکان‌پذیر است.

علائم بیماری:

اگر کودک هنگام تولد به بیماری مبتلا شده باشد، سر او به شکل غیرطبیعی بزرگ است؛ یا اینکه هنگام تولد اندازه سر نوزاد طبیعی است، اما در ماه‌های بعد به سرعت رشد می‌کند. برجسته شدن مویرگ‌های پوست سر، برجسته شدن ملاج سر، استفراغ‌های مکرر، بیقراری و خواب‌آلودگی از علائم دیگر این بیماری است. این بیماری در سنین بالاتر (معمولاً ۳ سالگی به بعد) علائمی چون استفراغ‌های مکرر،

سردردهای دائمی، اختلال در سطح هوشیاری، کاهش بینایی و انحراف چشم را به دنبال دارد.

تشخیص:

در کودک مشکوک به بیماری بر مبنای معاینه، تشخیص با سونوگرافی، سی.تی.اسکن و یا ام.آر.آی مغز، رد یا قبول می‌شود.

درمان بیماری:

در موارد خفیف بیماری، برای درمان، پزشک متخصص ترکیبات دارویی را که موجب کاهش مایع مغزی نخاعی می‌شود، تجویز می‌کند، اما این تجویز در موارد پیشرفته کمک چندانی نمی‌کند و درمان اصلی جراحی است که در آن، عامل ایجادکننده بیماری حذف می‌شود. مثلاً اگر توموری موجب انسداد و ایجاد هیدروسفالی شده باشد، آن را حذف می‌کنند. گاهی نیز نمی‌توان عامل ایجادکننده را حذف کرد.

کاربردی‌ترین روش درمان، قرار دادن «شنت» (لوله‌ای ظریف) در داخل جمجمه است که مایع اضافی را از مغز به حفره دیگری در بدن (شکم) منتقل می‌کند. بدین ترتیب فشار کاهش یافته سر به تدریج به حالت طبیعی برمی‌گردد. عدم درمان صحیح و به موقع هیدروسفالی باعث می‌شود صدمه مغزی برای کودک به جا بماند که بر حسب شدت صدمه، کودک ممکن است دچار تشنج، اختلال بینایی و یا درجاتی از عقب‌ماندگی ذهنی گردد.

روش جراحی دیگر که در کودکان با هیدروسفالی انسدادی قابل انجام است، برقراری مسیر مایع مغزی نخاعی به روش اندوسکوپی است که جایگزین «شنت» در موارد خاص خواهد شد.

چنانچه بیماری که از روش «شنت‌گذاری» استفاده کرده است، دچار اختلال در مسیر عبور مایع از «شنت» شود، با بروز علائمی مانند تحریک‌پذیری و استفراغ‌های مکرر، اختلال در هوشیاری و بینایی، روبرو خواهد شد که در این صورت باید بیمار را سریعاً به مرکز درمانی منتقل کرد، زیرا عدم اصلاح «شنت» خطرات جبران‌ناپذیری برای بیمار دارد. اما به‌طور کلی، با درمان به‌موقع، بیماران مبتلا به هیدروسفالی قادر به زندگی عادی و طبیعی خواهند بود.

عوارض اصلی «شنت»ها شامل: عفونت؛ و اختلال در عملکرد «شنت» ناشی از پیچ‌خوردگی، انسداد، جابه‌جایی یا جداشدگی لوله‌های ظریف آن است. کودک در صورت انسداد یا اختلال عملکرد «شنت» به‌صورت اورژانسی با علائم افزایش فشار داخل جمجمه آورده می‌شود.

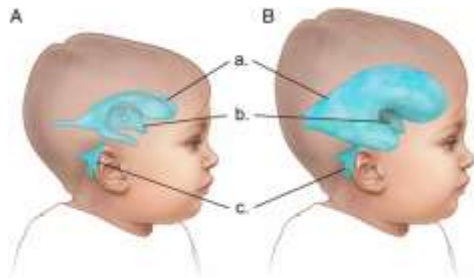
والدین گرامی بعد از عمل نکات زیر را رعایت کنید:

- تغییر وضعیت کودک در ماه‌های اول پس از عمل به‌طور مکرر به منظور کاستن خطر فشار موضعی پوست سر و پیشگیری از عفونت پوست.
- نگهداری کودک به‌صورت تمیز و خشک (بخصوص اطراف چین‌های گردن و پشت گوش)

دانشگاه علوم پزشکی تهران
قطب جامع علمی طب کودکان
بیمارستان مرکز طبی کودکان
(واحد آموزش سلامت دفتر پرستاری)

هیدروسفالی در کودکان

بیمارستان آموزشی درمانی پژوهشی مرکز طبی کودکان:
آدرس: تهران، انتهای بلوار کشاورز، خیابان دکتر محمد قریب، جنب
بیمارستان امام خمینی (ره)، پلاک ۶۲، مرکز طبی کودکان
وبسایت بیمارستان: (آموزش به بیمار)
<http://chmc.tums.ac.ir>

وضعیت کودک بعد از "شنت گذاری" باید طوری باشد که از تخلیه مناسب "شنت" جلوگیری نکند، از ۱ تا ۲۴ ساعت بعد از عمل، کودک طاقباز قرار داده شود و استفراغ وی کنترل شود. سپس جهت پیشگیری از فشار به پمپ "شنت"، به پهلوی سالم بخواباند تا از زخمی شدن پوست در این محل جلوگیری شود. مهم ترین نکته پس از "شنت گذاری" کنترل علائم عفونت و پیشگیری از عفونت "شنت" است. در کودکان بزرگتر، تغذیه پس از عمل "شنت"، پرفیبر (آلو، سیب، ریواس) باید باشد تا از فشار به "شنت" ناشی از اتساع روده ها و یبوست جلوگیری شود.

کنترل عوارض شنت گذاری و آموزش به والدین:

عفونت و تورم، قرمزی و حساسیت در سر "شنت"، اختلال در جریان، اشکال در تغذیه، استفراغ، و تغییر رفتار، از عوارض "شنت" می باشند که والدین عزیز باید به آن توجه نمایند. والدین گرمی در مورد عوارض گرفتگی "شنت" و علائم افزایش فشار مغز باید به علائم زیر توجه نمایند که شامل: علائمی مثل خواب آلودگی، استفراغ، لوچی چشم، اختلال علائم حیاتی و علائم فتق مغزی از مشخصات افزایش فشار مغزی است. در صورت مشاهده فوراً به پزشک معالج کودک خود مراجعه نمایید.

جهت کاستن خطر عفونت سطحی پوست ناشی از استفراغ و عرق.

- حمایت از سر کودک هنگام تغییر وضعیت دادن و جابجایی جهت جلوگیری از صدمه و فشار به گردن.

- باید توجه داشت که تغذیه کودک هیدروسفال باید به مقدار کم و در دفعات زیاد باشد و بعد از تغذیه به علت احتمال استفراغ، به پهلو گذاشته شود. این کودکان در مورد فعالیت هایی مثل فوتبال، کاراته و بوکس که احتمال صدمه زیاد است، باید محدود شوند.

بدترین و جدی ترین عارضه شنت گذاری، عفونت است که منجر به عفونت مغز و نیز عفونت عمومی می شود.

در صورت عفونت، کودک باید در بیمارستان بستری و "شنت" درآورده شود و از آنتی بیوتیک مناسب استفاده گردد. بالا بودن درجه حرارت، وجود علائم موضعی عفونت در مسیر عبور "شنت" یا اشکال تغذیه ای، استفراغ، تغییر رفتار و یا تشنج احتمال عفونت را مطرح می سازد. عفونت در اکثر موارد در شش ماه اول پس از "شنت گذاری" رخ می دهد.

برخی موارد، والدین می پرسند که آیا معمولاً به دلیل رشد کودک "شنت" باید به طور مرتب عوض شود؟ در این موارد باید به آنان گفت که "شنت" در حین عمل به طول کافی نصب می شود که هر چه قد سینه و قد فرد افزایش یابد مانع از خروج "شنت" از شکم و خطر گرفتگی "شنت" در اثر خروج آن شود.